

μέ ξένους νικά ἔστω καί εἰρηνικὸν ἀγῶνα. Ἀλλὰ ἐσχάτως ἐπεράσαμε κακομοιριασμένη ἐποχή. Ξένοι ἄνθρωποι εἶδαν εἰρωνικά, σὰν ξένον ἔρωτα τοὺς πόθους τοῦ Ἔθνους, καί ἀτυχεῖς ἀλλ' ἀναξιοπρεπῶς τοὺς ἐμιμήθημεν πολλοὶ ἄγνοια καί ἡμιμάθεια ἔκαμαν ἄλλους ν' ἀμφιβάλλωμεν φυσικὰ διὰ τὸ Ἔθνος, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν κακίαι καί ἀτυχήματα τοῦ Ἐλευθέρου Κράτους, συνέπειαι ἄλλως τε τὰ πλεῖστα τῶν μικρῶν του μέσων καί τῶν μεγάλων του ὑποχρεώσεων, ἀπεγοήτευσαν ὅσους δὲν δύνανται νὰ σκεφθοῦν γενικώτερα ἀνίκανοι ξένοι συγγραφεῖς, ποὺ ἀναμασσοῦν παλαιὰ σοφίσματα διὰ νὰ κάμουν θόρυβον, διέφθειραν τὴν ψυχὴν τῶν ἀνεπτυγμένων τῆς κοινωνίας μας, ἢ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἔχει ἀρκετὴν πείραν, ὥστε νὰ μὴ ξεπάζεται ἀπὸ αὐτά. Ὅλα μαζί ἔκαμαν νὰ γεννηθῇ σὰν ἐρπετὸν εἰς τὴν Ἐθνικὴν συνείδησιν πολλῶν, ἢ δυσπιστία πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Ἔθνους Ἰδέαν.

Ὅσοι (καί εἶνε εὐτυχῶς πολλοὶ) μὲ ὑγιὰ νοῦν καί ἰσχυρὸν χαρακτῆρα δὲν παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν μολυσμένον ἄνεμο, ἄς συγχωρήσουν τὸ βιβλίον αὐτό· δὲν ἐγράφη δι' αὐτοῦς.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχη Μεγάλη Ἰδέα;

Εἶνε τὸ αὐτὸ σὰν νὰ ἐρωτᾷ κανεὶς, ἂν εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχη τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καί τὸ Ἑλλ. Ἐλεύθερον κράτος, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ζήσῃ, δὲν θὰ τὸ ἀφήσουν νὰ ζήσῃ, ὅταν τὸ Ἔθνος χαθῇ. Οἱ ἄνδρες, εἶπε μεγάλος πολιτικός, οἱ ἄνδρες ποὺ δὲν αἰσθάνονται τὸ σθένος νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Πατρίδα των, μόνον αὐτοὶ κάμνουν τὴν ἀθλιότητά των φιλοσοφίαν νὰ τὴν ἀρνοῦνται. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς Ἔθνους εἶνε ἐνστικτος εἰς αὐτό, ὅσον καί εἰς ἓνα ἄτομον εἶνε ἐνστικτον ἢ ἀνάγκη νὰ ζῇ. Ἡ ἐξαφάνισις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους θὰ εἶνε μεγάλη ἀπώλεια διὰ τὴν πρόσοδον τῆς

ἀνθρωπότητος· μία ἰσοφυΐα. ἓνα ἀπὸ τὰ τελειότερα εἶδη, ἀπὸ τοὺς τελειότερους παράγοντας αὐτῆς θὰ γαθῇ.

Ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἄτομον, ἓνα Ἔθνος, ποὺ κανεὶς νόμος δὲν τὸ προστατεύει καί τόσον συνθετώτερον εἶνε τοῦ ἀτόμου, ἓνα Ἔθνος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολὺ, ὅταν δὲν ἔχῃ Ἰδανικόν, σκοπὸν πρὸς τὸν ὁποῖον νὰ τείνῃ. Ἐνα ξεχωριστόν, ἰδικόν του σκοπόν. Ὅταν τὸ Ἔθνος δὲν ἔχῃ Ἰδανικόν, ὅταν δὲν πιστεύῃ εἰς αὐτό, δὲν ἔχει πρόγραμμα, δὲν ἔχει γνώμονα νὰ κρίνῃ τί τὸ συμφέρει καί τί ὄχι, ποῖος τὸ ὠφελεῖ καί ποῖος τὸ βλάπτει, παραπαίει, στέκεται, λιμνάζει σὲ τέλμα συναλλαγῆς καί ἀλληλοφαγώματος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἀσυνείδητοι μόνον ἐπιτήρδιοι ἐπιτυγχάνουν, ὡς ὅτου ἄλλο Ἔθνος ποὺ ἀκολουθεῖ μὲ πίστιν τὸ ἰδικόν του πρόγραμμα τοὺς σαρώσῃ ὅλους. Τὰ ἐναντία συμβαίνουν, ὅταν τὸ Ἔθνος πιστεύῃ ἓνα Ἰδανικόν, τείνει πρὸς ἓνα σκοπόν. Ξεῦρει τότε ποὺ πηγαίνει καί εὐρίσκει τί πρέπει νὰ κάμῃ, αὐτὸ δίδει ἀποφασιστικότητα, ἢ ὁποῖα εἶνε δύναμις παρασύρουσα πολλάκις καί τοὺς ἀντιθέτους. Αἱ ἀτομικαὶ ἰκανότητες ποὺ τὸ Ἔθνος ἐγκλείει συνδυάζονται τότε καί κάθε μία εὐρίσκει θέσιν εἰς τὸν μεγάλον σκοπόν, ἐξευγενίζονται, διότι Ἰδανικὸν ὁλοκλήρου Ἔθνος προκαλεῖ αὐταπαρνήσεις. Σὰν ἓνα ἄτομον ποὺ ἔχει βάλει κάτι εἰς τὸν νοῦν του καί τὸ Ἔθνος σχεδὸν πάντοτε ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ καί ἂν δὲν ἐπιτύχῃ, ἐντελῶς, πάντα κάτι ἔχει κερδίσει, πάντα ἔχει γίνῃ καλλίτερον ἑαυτοῦ.

Καί τώρα, τὸν ὀλίγον χρόνον ποὺ ζῶμεν, δύναται νὰ ἰδῇ κανεὶς, πῶς συμπίπτει μὲ τὴν ἀπιστίαν πρὸς τὰ Ἐθνικὰ Ἰδεώδη ἢ παραλύσις τοῦ κράτους, ποὺ ἐγέννησε τὴν μελαγχολίαν καί τὴν μεμφμοιρίαν εἰς τὴν ψυχὴν ὄλων, ἀλλὰ καί πῶς μὲ τὰς πρώτας θυσίας εἰς τὴν Μακεδονίαν τῶν εὐγενῶν